דער קאמף ארום א אידישען פארלאמענט-מאנדאט אין רומעניע

די רעגיערונג און די מינדערהייטען. — דער פריי־געוואָרענער מאנדאט נאך דעם פארשטארבענעם אידישען סאציאליסט דר. יעקב פיסטינער. — די זעלבסטפארטיידיגונג פון די מינדערהייטען. — דער וואהל־נצחון פון ערשטען מינאריטען בלאק.

פון א. בוקאווינער.

סוף חודש יאנואר איז אין טשערנאוויץ און אין עטליכע בוקאווינער שטעטלאך פארגעקומען צוגאב־וואהלען צו דעם פארלאמענט, נאך דעם, אין זומער 1930 פארשטארבענעם אידיש־סאציאליסטישען דעפּוטאט, דר. יעקב פיסטינער.

די דאזיגע וואהלען האבען געהאט פאר אלע מינדערהייטען וואס לעבען דא אין לאנד, באזונדערס פאר דעם איין מיליאנדיגען אידישען קיבוץ אין רומעניען, א גאנץ באזונדערע באדייטונג און עס לוינט זיך וועגען דעם אביסעל ברייטער אפּצושטעלען.

איידער מיר גיהען אפּשאצען די לעצטע צוגאב־וואהלען, מוזען דערמאנט ווערען עטליכע פאקטען פון די פאריגע פארלאמענט־וואהלען.

בעת די אלגעמיינע וואהלען צום פארלאמענט פון יאהר 1929 האבען כמעט אלע מינדערהייטען אין רומעניען געשלאסען וואל־אפּמאכען מיט דער רעגיערונגס פארטיי, וועלכע איז דאן געשטאנען אונטער דער אנפירונג פון געוועזענעם פרעמיער דר. מאניו.

די רעגיערונג מאניו איז דאמאלסט געהאט נאר־וואס געקומען צו דער מאכט. דאס גאנצע לאנד, וועלכעס האט שווער געקרעכצט אונטער דער ממשלה פון די ליבעראלען, האט פול מיט האפנונג, זיך אנגעכאפּט אין די הבטחות פון דער נייער רעגיערונג. וועלכע האט אין איהר מאניפעסט פון אלבא־יוליא, צוגעזאגט פולע פרייהייט צו אלע בירגער פון לאנד, ניט פארגעסענדיג דערביי אויך אין די העכער 4 מיליאנען מינאריטעטען, וועמען די רעגיערונג האט פארזיכערט פרייע אנטוויקלונגס מעגליכקייטען הן אין נאציאנאלער, און הן אין קולטורעלער הינזיכט.

די באגייסטערונג פאר דער נייער רעגיערונג און דער גלויבען אין איהרע הבטחות, זענען דאן ביי יעדען געווען אזוי שטארק, אז אפילו דער עקזעקוטיוו קאמיטעט פון דער סאציאל־דעמאקראטישער פארטיי אין רומעניען, אונטער דער אנפירונג פון דעם פארשטארבענעם אידישען סאציאליסטישען דעפּוטאט דר. יעקב פיסטינער, האט נאך א קורצען ישוב־הדעת באשלאסען, צו געהן ביי די פארלאמענט וואהלען אין איינעם מיט דער רעגיערונג, וועלכע די סאציאליסטען האבען דאן געהאלטען פאר גענוג כשר אפּצושליסען א וואהל־אפּמאך און ארויסצושטעלען סאציאליסטישע קאנדידאטען אויף די זעלבע צעטלען אויף וועלכע די אפיציעלע רעגיערונגס פארטיי האט ארויסגעשטעלט איהרע אייגענע קאנדידאטען.

דעם זעלבען וועג, וואס עס האבען באטראטען די פירער פון דער אינטערנאציאנאלער סאציאל־דעמאקראטישער ארבייטער פארטיי אין רומעניען, זענען אויך געגאנגען די פירער פון די נאציאנאלע מינדערהייטען, די אידען, דייטשען, אוקראינער און מאדיארען. עס איז קלאר, אז די שטימען, וואס די רעגיערונג האט דאן געקראגען ביי די וואהלען, סיי מצד די מינדערהייטען, סיי מצד די סאציאליסטען, האט דערפירט צו דעם, אז זי זאל ארויסגעהן פון וואהל־קאמף, וועלכען זי האט געפירט געגען אלע אנדערע רומענישע פארטייען, מיט א גרויסען נצחון, אזוי אז די מאניו־רעגיערונג האט זיך געקענט שטיצען אין דעם נייעם פארלאמענט אויף א מערהייט פון כמעט 90 פראצענט פון אלע מאנדאטען.

אויך די מינאריטעטען האבען דאן, לויט דעם געשלאסענעם אפּמאך, געקראגען אן אנטשפּרעכענדע צאל פון מאנדאטען. די אידען פון טראנסילוואניע האבען געקראגען 2 מאנדאטען. די אידען פון בעסאראביע 1 מאנדאט און די אידען פון בוקאווינא, וועלכע האבען געזאלט קריגען 2 מאנדאטען, האבען אין דער ווירקליכקייט באקומען נאר 1 מאנדאט. ווארום דאס צווייטע אידישע מאנדאט האט די רעגיערונג געגעבען דעם דערמאנטען סאציאליסט דר. יעקב פיסטינער, וועלכער איז ארויסגעטראטען אלס קאנדידאט פון דער סאציאליסטישער פארטיי און ניט אלס איד.

דער דאזיגער אומשטאנד, וואס דר. פיסטינער האט קאנדידירט אלס סאציאליסט און ניט אלס איד, האט ניט אפּגעהאלטען די רעגיערונג פון צושרייבען דעם דר. פיסטינער אויף דעם חשבון פון די 2 אידישע מאנדאטען, וואס די בוקאווינער אידען האבען געזאלט באקומען לויט דער פּראפּארציע.

נאך דעם טויט פון דר. פיסטינער, בעת די רעגיערונג האט אויסגעשריבען נייע וואהלען, איז די פראגע פונ'ם צווייטען אידישען מאנדאט אין בוקאווינא געוואָרען ווידער אקטועל.

די רעגיערונג, וועלכע וואלט באדארפט לכל הדעות שטיצען א ריינע אידישע קאנדידאטור, ווייל דער פריי־געוואָרענער מאנדאט האט שטענדיג באלאנגט צו אידען, האט זיך געמאכט ניט וויסענדיג. אדרבא, די רעגיערונג האט געגעבען אנצוהערען, אז אפילו די קאנדידאטור פון א אידישען סאציאליסט איז איהר ניט אין גאנצען ניחא. און זי איז געוואָרען אביסעל ווייכער ערשט דאן, ווען די סאציאל־דעמאקראטישע פארטיי האט באשלאסען צו קאנדידירען ניט קיין אידישען סאציאליסט, נאר א סאציאליסט, אן אמת'ן רומענער.

אט די דאזיגע שטעלונג פון דער רעגיערונג צו די איבערגענומענע התחייבות'ן לגבי אידען פון איין זייט און דאס ניט דערפילען פון א גאנצער רייע אנדערע פארשפרעכונגען, וואס זי האט געגעבען צו די נאציאנאלע מינאריטעטען פון דער צווייטער זייט, האט דערפירט צו דעם, אז די מינדערהייטען וואס לעבען אין דער בוקאווינא, זאלען ביי די איצטיגע צוגאב־וואהלען אויפנעהמען א קאמף געגען דעם קאנדידאט, וואס עס שטיצט די רעגיערונג און אויך געגען די קאנדידאטען פון אלע אנדערע רומענישע פארטייען.

די אידען, אונטער דער אנפירונג פון סענאטאר דר. מאיר עבנער, די אוקראינער און די דייטשען, האבען באשלאסען א וואהל־בלאק און זיך געגענזייטיג מתחייב געווען, קעמפען אין איינעם פאר די רעכט פון די מינדערהייטען, ניט נאר ביידי איצטיגע וואהלען, נאר אויך להבא.

— די פירער פון די מינדערהייטען האבען אין זייערע קאמוניקאטען קלאר געזאגט, אז קיין איינציגע פון די רומענישע פארטייען, וועמען די מינדערהייטען האבען ביז איצט געשטיצט און אויף וועמען זיי האבען זיך סומך געווען, האבען ניט דערפילט זייערע פרימיטיווסטע הבטחות לגבי די מינדערהייטען דא אין לאנד און עס בלייבט פאר זיי — פאר די מינדערהייטען הייסט עס — נאר אפען דער איינציגער וועג, צו נעמען דעם גורל אין אייגענע הענט.

דער וואהל־קארטעל פון די מינדערהייטען, האט ארויסגערופען גרויס אומצופרידענהייט אין די אפיציעלע רעגיערונגס קרייזען. — דער אינערן־מיניסטער, מיהאלאקע, האט געלאזט רופען צו זיך דעם פירער פון די דייטשען און איהם געגעבען אנצוהערען, אז עס איז ניט גלייך וואס די מינדערהייטען ארגאניזירען זיך און דערביי ניט געשפּארט מיט באשולדיגונגען און אנפאלען געגען די מינדערהייטען.

עס האבען זיך אויך געפונען א גאנצע רייע פון מה־יפית־אידען, אדער די אזוי־גערופענע "איינגעשריבענע אידען". דאס זענען יענע יאהודים, וואס זענען פארשריבען אלס רומענער און באלאנגען צו די רומענישע פארטייען. אט די אהבתי־את־הפריץ־אידען, האבען אויפגעהויבען א שרעקליכען ויצעקו דערהערענדיג וועגען דער גרינדונג פון דעם מינדערהייט־בלאק. אויך זיי האבען ניט געזשאלעוועט מיט בלבולים און רכילות'ן געגען דעם איניציאטאר פון בלאק, דר. מאיר עבנער, וועמען זיי האבען באשולדיגט ניט מער און ניט ווייניגער ווי אין פארראט געגען דער מלוכה. אבער אלע די מסירות און רכילות'ן האבען ניט אפּגעשראקען, ניט דעם דר. עבנער און ניט די פירער פון די דייטשען און אוקראינער. וועלכע האבען סוף־כל־סוף געבילדעט דעם בלאק פון די מינאריטעטען און געמיינזאם ארויס אין דעם קאמף אויף אפּצוהיטען די רעכט פון די מינדערהייטען.

אין דעם קאמוניקאט וואס סענאטאר דר. עבנער האט ארויסגעלאזט צו דער אידישער באפעלקערונג, ווערט געזאגט; אז אלע פארטייען, וואס קומען פארלאנגען אידישע שטימען, האבען ניט קיין רעכט דאס צו טאן, ווארום אלע פארטייען האבען שוין רעגירט און אלע האבען בנוגע די אידען ניט געהאלטען זייערע הבטחות. פאר די אידען בלייבט דעריבער נאך דער איינציגער וועג. פון צונויפשליסען זיך אין קאמף מיט אלע אנדערע מינדערהייטען וואס לעבען דא אין לאנד און וועמענס אינטערעסען עס ליגען אויף דער זעלבער אינער־פאליטישער ליניע ווי די אינטערעסען פון די אידען.

אז דער געשאפענער בלאק האט געפונען דעם געהעריגען רעזאנאנץ ביי אלע מינדערהייטען איז צו זעהן פון די לעצטע פארלאמענט־וואהלען, וואס זענען דא פארגעקומען סוף יאנואר ד. י. דער קאנדידאט פון די מינדערהייטען, דר. שקראבא, איז געוועהלט געווארען מיט א גרויסער מערהייט און די אנדערע 5 קאנדידאטען, בתוכם דער קאנדידאט וועלכען עס האט געשטיצט די רעגיערונג, האבען געליטען א גרויסע מפּלה.

וועט די רעגיערונג לערנען פון דער לעצטער מפּלה און וועט זי ענדליך רעווידירען איהר שטעלונג לגבי די מינדערהייטען און באזונדערס לגבי דער אידישער מינדערהייט דא אין לאנד? דאס וועט די צוקונפט ווייזען.

("איטא")

דער אידישער „גן עדן" אין דרום אפריקע

(א בריעף פון יאהאנעסבורג.)

פון י. באטניצקי.

דער אלגעמיינער עקאנאמישער קריזיס וואס עס הערשט איצט אין אייראפּע און אמעריקע האט אויך ניט אויסגעמידען דרום־אפריקע. די איבער פּראדוקציע פון דער לאנדווירטשאפט און דאס פעלען פון אפּזאץ מערק האט געבראכט אין א שווערער לאגע די דרום־אפריקאנער לאנדווירטשאפט. פון דארט גיהט דער קריזיס אריבער אין די שטעדט וואו די אידישע באפעלקערונג פארנעמט א גאנץ חשובן ארט.

געוועהנליך נעהמט דא דער קריזיס אן גאנץ אנדערע פארמען ווי אין אייראפּע אדער אמעריקע. קיין ווייסער פראלעטאריאט איז דא ניט בנמצא, ווייל אלע שווארצע ארבייטען ווערען אויסגעפירט דורך די שווארצע, און דאריבער איז די ארבייטסלאזיגקייט ניט אזוי באמערקבאר. דערפאר אבער זענען דא פאראן "ארימע ווייסע", — ווי זיי ווערען דא אנגערופען, — אין א גאנץ באדייטענדער צאל. דאס שליסען דאס לאנד פאר דער אידישער אימיגראציע. האט ווייניג וואס פארבעסערט די לאגע. אדרבה, עס איז נאך פיעל ערגער. לויט דער סטאטיסטיק ווייזט זיך ארויס אז די ווייסע באפעלקערונג איז נאכ'ן שליסען פון דער אימיגראציע פארקלענערט געווארען. קיין נייע אימיגראנטען פון אנדערע לענדער, ווי פון די מזרח אייראפּאישע, קומען ניט. און פון דער היגער אממייסטער ענגלישער באפעלקערונג, פארלאזען א געוויסער צאל די לאנד. די עמיגראציע איז גרעסער ווי די אימיגראציע. אפילו פון די אידישע עמיגראנטען וואס האבען זיך נאך באוויזען אריינצוכאפּען אין לאנד איידער דער קוואטא געזעץ איז אריין אין קראפט, האט געמוזט א טייל אוועקפארען צוריק, ווייל עס איז זיי געווען אוממעגליך זיך איינצוארדענען.

אין דער אידישער וועלט אין אויסלאנד האט מען א פאלשען באגריף פון דער "גאלדענער מדינה" און פון אידישען "גן עדן" דא. אין דער אמת'ן מוזען נעבאך פיעל נייע איינגעוואנדערטע אידען פארלאזען דעם "גן עדן" און זיך אומקערען אין זייערע אלטע היימען. און פון די איבערגעבליבענע זענען דא א היבשע צאל נצרכים וואס מוזען אנקומען צו שטיצע פון דער חברה קדישא וועלכע פירט דא אן מיט דער צדקה ארבייט.

אין דער היגער אידישער געזעלשאפטליכקייט שפירט זיך אויך א צושלאגענקייט און אפאטיע. און עס וועט זיין אינטערעסאנט פאר די אידען אין אנדערע לענדער צו וויסען אז די היגע אידישע מוסדות געפינען זיך אין א פינאנציעלען טרויעריגען מצב. דרום אפריקע האט זיך ארויסגעוויזען פרייגעביג פאר אלע ציוניסטישע פאנדען, און עס בלייבט ניט איבער קיין לייזונג צייט וואס א וועלכער עס איז קאמפּיין זאל דא ניט דורכגעפירט ווערען. איצט, למשל, נאכדעם ווי עס האט זיך געענדיגט דער דונאם דרייוו פאר'ן נאציאנאל־פאנד, האט זיך אנגעהויבען א קאמפּיין פאר "ארט עמיגדירעקט" און אויך אנדערע קאמפּיינס ווערען שוין צוגעגרייט. איך רעכען שוין ניט אריין די משולחים און א צאל פון אלע ישיבות און קהלות פון מזרח אייראפּע. דערפאר אבער ווייזען ניט ארויס די דרום אפריקאנישע אידען קיין לעבעדיגען פארשטענדניש פאר די הצטרכת'ן פון זייערע אייגענע ארטיגע אינסטיטוציעס. איך מיין די אינסטיטוציעס פון א מעהר קאנסטרוקטיווען כאראקטער. ווייל די צדקה אנשטאלטען פון היגען אידענטום שטייען גראד אויף א געהעריגער הויך, וואס עס איז אפשר זעלטען צו טרעפען אין גרעסערע אידישע קהלות אין גרעסערע לענדער.

א לענגערע צייט האבען זיך די היגע אידישע כלל טוער ארומגעטראגען מיט א פראיעקט פון באזעצען אידען אויף ערד אין דרום אפריקע. עס זענען שוין געשאפען געווארען קאמיטעטען און קאמיסיעס און מען האט שוין געמיינט, אז אט, אט ווערט פארווירקליכט דער פראיעקט. פיעל האבען אויפ'ן פראיעקט געלייגט גרויסע האפנונגען און עס וואלט אפשר געווען מעגליך צו באקומען א געוויסע שטיצע פון דער רעגיערונג אין דער פארווירקליכונג פון פראיעקט. מען האט זיך מיט'ן פּראיעקט אזוי לאנג ארומגעטראגען ביז מען האט זיך ארומגעזעהן אז צוליעב'ן עקאנאמישען קריזיס קען מען ניט שאפען די נויטיגע 20—30 טויזענט פונט און מען האט דעם פראיעקט "צייטווייליג" באגראבען ביז "לכשירחיב".

איינינגע יאהר האט עקזיסטירט ביי דער באארד אוו דעפּיוטים א אידישע ארבייטס ביורא. די דאזיגע ביורא פלעגט באזארגען מיט ארבייט די אידישע ארבייטסלאזע און האט אין דער צייט פון איהר עקזיסטענץ אויפגעטאן א גאנץ וויכטיגע ארבייט. קרוב צו 1,000 אידישע יונגעלייט, סיי איינגעוואנדערטע און סיי איינגעבוירענע האבען באקומען שטעלעס דורך דער ביורא. די גאנצע צייט פון דער עקזיסטענץ פון דער ביורא האט מען געזוכט מיטלען ווי צו דעקען דעם קליינעם בודזשעט פון דער ביורא ביז מען האט ניט געפונען... און מען האט געמוזט שליסען די ביורא. די סומע וואס איז געווען נויטיג אויסצוהאלטען די וויכטיגע אינסטיטוציע איז פשוט א נישטיגע און דאך האט די רייכע יאהאנעסבורגער אידישע קהלה געלאזט גאנץ גלייכגילטיג שליסען די ביורא "צייטווייליג" צוליעב מאנגעל אין געלט־מיטלען.

און נאך א וויכטיגע אינסטיטוציע איז געשלאסען געווארען אויך צוליעב מאנגעל אין געלט. דאס איז ווי זי ווערט דא אנגערופען די "היבּרו היי סקול", א אידישע פאלקס שול. די חנוך פראגע איז פון די אנגעווייטאגסטע פראבלעמען פון היגען אידישען לעבען. וועגען דעם איז כדי זיך אפּצושטעלען אין א באזונדערען בריעף. אלענפאלס שטעהט דא דער אידישער חנוך אויף א נידריגער מדרגה. א פארהעלטניסמעסיג, קליינע צאל אידישער קינדער באזוכען נאכמיטאג די היגע תלמוד תורה'ס. די פּראגראם פון די תלמוד תורה'ס דערגרייכט אין גרעסטען טייל ניט ווייטער ווי חומש. און פון די וואס באזוכען שוין. די תלמוד תורה'ס זעצען פאר זייערע אידישע למודים נאך בר מצוה זעהר א קליינער טייל. די רעזולטאטען פון די למודים אין די תלמוד תורה'ס זענען ווייט פון צו זיין באפרידיגענד. דער גרעסטער שולד אין דעם איז געווים די קאלטבלוטיגע באציהונג פון די עלטערען צו דער אידישער חנוך פראגע. די "היברו היי סקול" איז געווען א אידישע פאלקס־שול וואו אלץ איז געלערענט געווארען אין ענגליש, נאר אנדערהאלבען שעה א טאג פלעגט געלערענט ווערען "היברו". די מעלה פון דער שול איז געווען וואס די קינדער פלעגען באקומען זייערע אידישע למודים פאר מיטאג, גלייכצייטיג מיט די אלגעמיינע למודים און האבען ניט געדארפט קומען צו די אידישע למודים ווי אין די אנדערע תלמוד תורה'ס, נאכמיטאג. די דאזיגע שול איז אויסגעהאלטען געווארען פון דער אידישער קהלה. די רעגיערונג פלעגט געבען א יעהרליכע סובסידיע פון 500 פונט. די דאזיגע שול האט שוין עקזיסטירט 28 יאהר, און מען האט געהאפט, אז דורך דעם וואס די קינדער וועלען באקומען זייערע אידישע למודים אויף א מעהר נארמאלען אופן וועלען די רעזולטאטען זיין מעהר צופרידענשטעלענד. עס איז איבריג צו באמערקען אז צו אן אמתער אידישער שול וואו די למודים זאלען געפירט ווערען אין העבריאיש אדער אידיש איז מען נאך פארלויפיג ניט דערגאנגען. אין דרום אפריקע. די דאזיגע "היברו היי סקול" איז איצט צוליעב מאנגעל אין געלט, אדער בעסער געזאגט צוליעב מאנגעל אין אינטערעס, געשלאסען געווארען. און אז מען האט צונויפגערופען אן עלטערען און מיטגלידער פארזאמלונג וואו עס זאל באשלאסען ווערען דער גורל פון דער שול וואס עקזיסטירט שוין 28 יאהר זענען געקומען בס"ה 20—15 פּערזאן.

אט אזוי גיהען אונטער אידישע אינסטיטוציעס אין דעם אידישען "גן עדן" אין דרום אפריקע צוליעב דער קאלטבלוטיגקייט און אפאטישקייט פון דער היגער אידישער געזעלשאפט. וואלט געווען מעהר אינטערעס, וואלט וועגען געלט ניט געווען קיין דאגה. דרום אפריקאנער אידען קענען נאך אויסהאלטען זייערע אינסטיטוציעס ווען דער ווילען זאל נאר זיין...

("איטא")

די ראדיא-פלוך

(א ווארט אין צייט)

פון נ. סטאלנין.

אויב דער גיגאנטישער וואוקס פון דער מאשין אין לויפענדען יאהר־הונדערט איז צו אזא גוואלדיגער מאס געווען א שרעקליכער טויט־קלאפּ פאר'ן ארבייטער איבער גאר דער וועלט, ארויסשטויסענדיג זיי אין די צעהנדליגער מיליאנען פון זייערע עקאנאמישע פאזיציעס און אריינברענגען זיי אין אן ברויטלאזען צושטאנד אין גרעסטען יאוש, איז אהן ספק די מעכאניזירונג פון דער קונסט געווען ניט קיין קלענערע ביטערע שטראף כמעט פאר אלע קינסטלער פון אונזער צייט.

האט אונז שוין גענוג בולט באוויזען די טרויעריגע פראקטיק, אז די אלע וואונדערבארע דערפינדונגען און ריזיג שנעלע אנטוויקלונגען פון דער מאדערנער טעכניק האבען אנשטאט ברכות פאר דער מענשהייט גאר צום גרעסטען טייל געבראכט אומגעהייער שרעקליכע קללות.

האט מען דען אונז ניט נאר וואס שוין גאנץ אפען און קלאהר אנגערייטעט און געוואָרענט, אז עראפלאנען און זעפּעלינען מיט וועלכע די וועלט אין אונזער צייט שטאלצירט אזוי פיעל און צאצקעט זיך אזוי שטארק און איבעראל ווערען געמאכט גראנדיעזע אויפנאהמען און אויך שטורמישע פאלקס פייערונגען צו איהרע ערפינדער אדער גרויסע פליהער, וועלען פארניכטען די וועלט אין דער קומענדער מלחמה? און דאך זיינען מיר נאך גאנץ ווייט דערפון אז אן אויפריכטיגער שלום־וואונש זאל באמת ערנסט באהערשען דער מענשהייט און כמעט יעדער מלוכה פאר זיך גרייט זיך און ציעלט זיך הינטען ארום ווי שטארקער און אלץ מעהר גרעסער און גרויזאמער צו קאנען דעמאנסטרירען איהרע "מאדערנע" כחות.

עס איז פאר אונז גאנץ קלאהר נאך אלעמען, אז די מענשהייט איז נאך ניט גענוג דערוואקסען צו קענען און וועלען גאר פארנוצען אט די אלע גאט געבענשטע חכמות און זעלטענע וואונדער פאר דעם וואוילזיין פון דער אלגעמיינער וועלט. און ביי איצטיגער ארדנונג איז בכלל גאר שווער צו גלויבען, אז עס זאל קענען ווען עס איז קומען ראדיקאלע ענדערונגען צום בעסערען.

אבער וואס איך וויל איצט באצוועקען מיט מיינע ווערטער איז, אז אינ'ם געווירבעל פון די גרויסע מאסען אומגליקליכע פון דער מאדערנער צייט וואס ווערט פון צייט צו צייט אדער זאגאר פון טאג צו טאג אלץ פארמעהרט און פארגרעסערט האבען אונזערע קינסטלער פארנומען גאר דעם אויבענאן.

עס איז שוין גאר פאר קיינעם קיין סוד ניט אז פיעל, פיעל מוזיקער און ארטיסטען אפילו פון בעסערען זשאנר אין פארשיעדענע לענדער, און זאל אונז אידען צו קיין גנאי ניט זיין אויך פיעל פון אונזערע אפילו גוטע חזנים הונגערן אין דער שטיל גאנץ שטארק א דאנק בלויז די שעהנע מוזיקאליש־טעכנישע דערפינדונגען פון אונזער צייט: צו ערשט דער גראמאפאן וועלכער האט געגעבען דעם ערשטען קלאפּ און דערנאך די ראדיא מיט דער טאקי, וועלכע האבען אנשטאט פרייד און גליק אריינגעבראכט גאר גרויס אומגליק און שרעקליכסטע נויט און פארצווייפלונג אין פיעלע פון די קינסטלער־רייהען.

זעהען מיר דאך טאקי אין וואס פאר א גוסס'דיגען צושטאנד היינט צו טאג עס געפינט זיך אויך ניט נאר דער אידישער נאר אויך דער אלגעמיינער טעאטער און אויב אזא לאגע זאל זיך גאר לאנג פארציהען וועלען די זעלבע אפשר גאר אינגאנצען פארמשפּט ווערען צום אונטערגאנג און גמרי פארניכטעט און פארשווינדען ווערען פון דער מענשליכער ארענא.

מיר דארפען גאר ווייט ניט זוכען אויף צו וועלען עס אילוסטרירען. פיעלע פון אונז האבען נאך זיכער ניט פארגעסען די נאר וואס פארגעקומענע פאקטען טאקע ביי אונז אין טאראנטא, מיט אזעלכע גרויסע וועלט־קינסטלער, מוזיקאלישע גאונים פון אונזער דור ווי יאשע חפץ און הורוויץ ווען זיי זיינען געווען אראנזשירט אויף צוויי באזונדערע קאנצערטען האט מען אי דעם ערשטען אי דעם צווייטען געמוזט טעלעגראפירען ניט צו קומען ווייל דער עולם האט שוין ניט ארויסגעוויזען גענוג אינטערעס זיי צו. וועלען קומען הערען און באזארגען זיך באצייטענס מיט בילעטען ווי עס פלעגט אימער זיין דער פאל. ווארום אין דער אמת'ן נאך וואס צאהלען פאר א טיקעט פאר'ן הערען זיי אז עס איז דא אפּט די מעגליכקייט צו הערען זיי און פיעלע אנדערע גרויסע קינסטלער גאר אהן א גראשען געלד אויף דער ראדיא.

אדער ווי עס איז געווען נאך מעהר ריהרענד דער פאל מיט דער וועלט באוואוסטער זינגערין — זינגפרייער אניעגין, וועלכע איז שוין זאגאר אליין געהאט געקומען צו איהר באשטימטען קאנצערט אין טאראנטא, און נעבאך בזיונות'דיג געמוזט אוועקפאהרען מיט ליידיגען.

דאס באוויזט ווי די קינסטלער אליין כמעט אלע אהן אויסנאהם, ביז די גרעסטע וועלט שטערנס, זענען אריינגעצויגען געווארען אינ'ם כשוף־ראד, פון דער ראדיא דערפינדונג און פאר זיך אליין געשארפט א שווערד אדער א גרוב געגראבען. ניט נאר פארביליגט זיינען געווארען די גרעסטע קינסטלער נאר פאראומגליקט ביז אהן א גרונד.

צו דערזעלבער צייט האט עס אויך אנטמוטיגט און אפּגעטויט די אמביציע ביי פיעלע פון די יונגע יונגע טאלאנטען וועלכע זיינען געשטאנען אין מיטען וועג פון ענטוויקלונג און געהאט די פריוועלעגיע צו דערגרייכען דעם העכסטען שטאפּעל פונ'ם קונסט־ליכטער. מיר פערזענליך זענען גענוג באקאנט אזעלכע וואס האבען מיט צארן געווארפען זייער שטודיום איינזעהענדיג אז עס איז ציעללאז.

און איצט ווען מען האט זיך שוין טיילוויז אויסגעניכטערט און דערזעהען פאר זיך דעם אליין געשאפענעם כאאס איז שוין אבער שווער צו כאפּען צוריק.

* * *

ערשט די טעג באריהמט זיך פאר מיר איינע פון די היגע בעסערע מוזיק־קינסטלערינס, אז זי האט אין פארלויף פון איינציגע טעג פארדיענט א פיינע מטבע.

— וואס איז די גדולה געווען? — פרעג איך איהר.

דערצעהלט זי מיר, אז א גרויסע ראדיא קאמפאניע איז געקומען אויף א קורצע צייט אין טאראנטא און האט מאביליזירט א צאהל לאקאלע בעסטע מוזיק־קינסטלער וואקאלע און אינסטרומענטאלע אין וועלכע אונזער טאראנטא איז גאנץ רייך און געשאפען מיט זיי א רייהע רעקארדס פון די בעסטע קלאסישע מוזיק און קאמפּליצירטעסטע סימפאנישע נומערן און אפּערן אריעס, וואס וועט קירצליך אויסגענוצט ווערען אויף זייערע ראדיא שטונדען, אזוי אז אנשטאט צו דינגען טאלאנטען וועלען זיי שוין האבען צו באנוצען די שעהנסטע מוזיק דורך די איינגעשאפענע רעקארדס. די זעלבע שפּילערין און אויך אלע איהרע מוזיקאלישע פריינד אנטיילנעהמער האבען בעת מעשה הפנים ניט פארשטאנען, אז דאס איז בלויז א פורים'דיגער "שלח־מנות", אדער נאך ערגער, ווייל נאך א שלח־מנות קען מען כאטש זיך דערווארטען אויפ'ן קומענדיגען יאהר, און דא האט מען זיי שוין מיט דעם צוגעווארפענעם לעקאכעל אויסגענוצט אויף לאנג, לאנג גאנץ ברייט און ווייט, און האבען זיך שטארק געפרעהט וואס זיי איז געלונגען אומגעריכטערהייט אריינצוכאפּען א "יאלדעוואטע" קאמפאניע....

* * *

אויב עס באהערשט נאך יא טיילוויז אן אינטערעס ביי קונסטליעבהאבער און פארערער צו קומען מאנכעס מאל און אפילו אין גאנץ ברייטערע מאסען הערען און זעהען דעם קינסטלער פערזענליך, איז עס נאר אויס נייגעריגקייט און א דאנק דעם לעבעדיגען אטעם וואס עס פיהלט זיך ביים פובליקום מיט'ן קינסטלער ווען מען הערט און מען זעהט איהם פערזענליך, זאל אונז אבער די ניי געבענשטע טעלעוויזשאן ערפינדונג באגליקען מאסגעבענד פאר אלע ראדיא סטיישאנס דאן וועט שוין אויך דער דאזיגער איינציגער אינטערעס כמעט אינגאנצען פארשווינדען.

היינט זיינען נאך געווארען די פארערונגען צום קינסטלער מצד דעם פובליקום אזוי משונה'דיג און אומבאגרעניצט, אז ווען ער טהוט איהם שוין צוליעב און קויפט שוין א טיקעט צו קומען איהם הערען פערזענליך ביי זיינעם אן אויפטריט איז מען פול מיט קריטיק און אומצופרידענהייט אויפווייזענדיג אז אויף דער ראדיא איז ער פיעל בעסער און געלונגענער ווי אויף דער ביהנע.

דער טעם דערפון איז גאנץ פארשטענדליך אז פון דער ראדיא וואו עס קאסט א סענט ניט איז איהם פיעל אנגענעהמער געווען צו הערען אבער דארט וואו מען דארף באצאהלען א 75 סענט אדער א דאלאר פאר א טיקעט איז שוין גאר עפּעס שווערליך זיך איינצופאסען מיט'ן געדאנק זיך צו קענען אדער וועלען פיהלען פאלשטענדיג באפרידיגט.

* * *

עס וואלט בכלל געווען פון ערשטען גראד וויכטיגקייט אז די קינסטלער רייהען גופא זאלען ערנסטער פארטראכטען זיך וועגען פאסיגע תרופות און תחבולות און מיט א גוט פאראייניגטען כח צו קענען געפינען נויטיגע וועגען און מיטלען ווי ארום צו קענען דאך אנהאלטען דעם פרעסטיזש און עקזיסטענץ. רעאלע פלענער פאר דעם זענען געוויס פאראן נאר גענויער וועגען דעם א צווייטען מאל.

פאר אונזער לאנד

צו דער נאציאנאל פאנד קאמפּיין וואך און הויז צו הויז זאמלונג קומענדען זונטאג ערשטען מערץ

פון מתתיהו קרעמער

אויב עס איז דא א פאנד אינ'ם ציוניזם, וועגען וועלכען עס איז נישטא קיין מיינונגס פארשיעדענהייטען און וועלכער איז צוגלייך ליעב און טייער אלע ציוניסטישע ריכטונגען און גרופּירונגען, איז דאס דער נאציאנאל פאנד. ווייל אין איהם זעהען אלע דאס פונדאמענטאלע, דאס באזירענדע, דאס אייביגע פאר דעם פאלק.

די ערד, דאס לאנד איז די באזע פון יעדען לעבעדיגען נארמאלען פאלק. אהן איהר שוועבט דאס פאלק אין דער לופט און ווערט געיאגט און געטריבען פון יעדען בייזען רוח.

דער צוריקקעהר פון אידען קיין ארץ ישראל, און דאס צוריקגעווינען זייער נאציאנאלע פאליטישע און קולטורעלע זעלבסטשטענדיגקייט הענגט ניט אפּ אין דעם אויפבוי פון פיעל גארענדיגע געביידע דעם אין איינציגע שטעדט און אויך ניט אין גרויסע אינדוסטריאלע צענטרען פון וועלכען אונזערע סחורות וועלען געהן קיין קאירא, דמשק, בגדד און קאלקוטא. נאר הויפּטזעכליך אין דעם באזיץ פון גרויסע שטחים ארץ ישראל באָדען, וועלכער זאל קענען ערנעהרען מיליאנען אידען.

אויף דעם באָדען, און מיט דעם באָדען, טאר אבער פאר קיין פאל ניט אנגעפיהרט ווערען קיין שאכער־מאכער פאליטיק.

דער באָדען, דאס איז דאס היילגסטע ביים פאלק און דארף און מוז באלאנגען צום גאנצען פאלק.

והארץ לא תמכר לצמיתות... האט דער קלוגער און פאראויסזעהענדער געזעצגעבער פון דער תורה אנגעזאגט דעם אידישען פאלק.

די קלוגע פיהרער פון דעם ציוניזם מיט דר. שאפּירא'ן אין דער שפּיץ, האבען ווייזט אויס געהאט דעם געבאט פון דער תורה פאר זיך, און זיי האבען נאך געמאכט א שריט ווייטער און האבען געזאגט: אז דער באָדען געהערט צום גאנצען פאלק און בלויז דאס פאלק דורך זיינע נאציאנאלע קאפּיטאלען דארף דאס אויסקויפען — אויסלעזען און דער פרט, דער יחיד דארף זוכה זיין פון כלל.

דער נאציאנאל פאנד, איז דער איינציגער פאנד, וועלכער גיט זיך אפּ מיט אויסקויפען דעם באָדען און דאס גאנצע פאלק דארף זיין פאראינטערעסירט, אז די קאפּיטאלען פון דעם פאנד זאלען זיין וואס גרעסער.

די לארד פאספיעלדס און די טשענסלארס איז דער נאצ. פאנד ווי א דארען אין די אויגען, ווייל זיי וואלטען זעהר געוואלט, אז די אידען וואס זענען אזוי וישעדנע נאכ'ן באָדען, זאלען זיך ארומרייסען איינע מיט די אנדערע און יעטווידער קניה זאל כאטש דורכגעהן א צעהנדליג הענט און די רעגיערונג זאל פון יעדען שינדען א באזונדערען טעקס פאר'ן באָדען.

פאר זיי וואלט דאס געווען א גליקליכער של"ל, רויב און דארום איז פאספיעלד אזוי ביטער אנגעפאלען אין זיין "ווייס־שווארצען פּאפּיר" אויף דעם נאציאנאל פאנד.

גליקליכערווייזע פאר אונז, האט מאקדאנאלד מיט זיין לעצטער ערקלעהרונג געגעבען איבער די הענט און מיר קענען איצט ווידער אנגעהן אונגעשטערט מיט'ן באָדען קויף דורך דעם נאצ. פאנד.

די אידען אין גלות האבען א סך געזינדיגט בנוגע דעם נאצ. פאנד און ניט אפּגעשאצט זיין אונגעהייערע נאציאנאלע באדייטונג.

די געלעגענהייט טאר איצט ניט פארנאכלעסיגט ווערען.

דער היגער נאציאנאל פאנד קאמיטעט, האט דארום באשלאסען צו ווידמען די קומענדע וואך פון פורים צום נאצ. פאנד.

קומענדען זונטאג דעם ערשטען, וועט פארקומען א הויז־צו־הויז זאמלונג פאר דעם פאנד, די קאמיטעטען דארפען פון יעדען איינעם אויפגענומען ווערען פריינדליך.

ספּעציעלע קינסטלערישע דאלאר סערטיפיקאטען, זענען ארויסגעגעבען געווארען פון דעם הויפּט אפיס אין מאנטרעאל, און וועלען זיך געפינען אין די הענט פון יעדער קאמיטע.

זעהט זיך באזארגען מיט אזא סערטיפיקאט און זאל דאס זיין ביי אייך אלס עהרען צייכען, אז איהר האט געהאלפען מיט אייער ביישטייערונג צו דער אויסלעזונג פון וואס מעהר אידיש לאנד פאר דעם גאנצען אידישען פאלק.